

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto oikeusministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Ehdokkaan vaalirahoitusta koskeva esitysluonnos on tiivis kokonaisuus, jonka perusteella saa käsityksen esityksen tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista. Vaikutusten arviointi on suppea, eikä sen perusteella saa käsitystä vaikutuksista vaaliehdokkasiin, rahoittajiin ja viranomaisiin.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- Esityksessä tulee kuvata, mitä vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla voisi olla yrityksiin tai yhteisöihin, jotka rahoittavat vaaliehdokkaita tai heidän tukiryhmiään. Voiko esitys vähentää yritysten tai yhteisöjen kannustimia vaaliehdokkaiden tukemiseen?
- Esitysluonnoksessa ei käsitellä ehdotettujen muutosten vaikutuksia vaaliehdokkasiin. Onko mahdollista, että lainanantajien nimien julkistaminen voisi vähentää halukkuutta lainan antamiseen ja siten kasvattaa vaaliehdokkaiden omarahoitusosuutta? Millaisiin vaaliehdokkasiin muutos todennäköisesti vaikuttaa eniten?
- Esitysluonnoksessa on kuvattu hyvin suppeasti ulkomaista lainsäädäntöä ja ulkomailla käytettyjä keinoja. Esitysluonnoksen perusteella jää käsitys, että ulkomaisia kokemuksia ei ole hyödynnetty esityksen valmistelussa. Yleistasoinen kuvaus Suomen kannalta olennaisten maiden kokemuksista vaalirahoituksen julkisuudesta olisi hyödyllinen, jotta voitaisiin arvioida vaikutuksia esimerkiksi vaaliehdokkaan rahoitukseen.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annettua lakia, puoluelakia, vaalilakia sekä kansalaisaloitelakia.

Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja puoluelain muutoksilla selkeytettäisiin ja täsmennettäisiin nykyistä sääntelyä ja sitä kautta lisättäisiin vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Vaalilakiin tehtäisiin muutos, jolla luovuttaisiin puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä eduskuntavaaleissa. Lisäksi lakiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisluonteisia täsmennyksiä.

Kansalaisaloitelakia muutettaisiin siten, että eurooppalaista kansalaisaloitetta voisi kannattaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnos on tiivis kokonaisuus, josta ilmenee keskeiset ehdotukset ja tavoitteet. Asian tausta ja tarve lainmuutokselle käyvät pääosin ilmi esityksestä, mutta ne jäävät työryhmiä ja niiden ehdotuksia koskevien kuvausten alle. Asiaa tuntemattomalle lukijalle olisi eduksi, että asian tausta ja tarve lainmuutokselle kävisi selkeästi ilmi esityksen alussa. **Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen**, että esitysluonnoksen nykytilaa koskevassa jaksossa on tekstiä, joka sopisi paremmin asian taustaa ja valmistelua koskevaan jaksoon.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa voisi täsmentää, kuinka yleistä on, että vaalirahoituksessa hyödynnetään lainoja. Tämä auttaisi hahmottamaan paremmin, kuinka merkittävästä muutoksesta on kyse vaaliehdokkaille, vaalirahoitusta antaville ja kerääville osapuolille.

Arviointineuvosto kiinnittää huomiota, että esitysluonnoksessa on kuvattu hyvin suppeasti ulkomaista lainsäädäntöä ja ulkomailla käytettyjä keinoja. Ulkomailla käytetyistä keinoista kuvataan ainoastaan eurooppalaista kansalaisaloitetta koskevia ikärajoja eräissä jäsenmaissa. Esitysluonnoksen perusteella jää käsitys, että ulkomaisia kokemuksia ei ole hyödynnetty esityksen valmistelussa. **Arviointineuvosto katsoo**, että yleistasonen kuvaus Suomen kannalta olennaisten maiden kokemuksista vaalirahoituksen julkisuudesta olisi hyödyllinen, jotta voitaisiin arvioida vaikutuksia esimerkiksi vaaliehdokkaan rahoitukseen.

2.2 Esitysluonnoksen vaikutukset

Esitysluonnoksen vaikutuksia koskeva osio on hyvin suppea, eikä vaikutuksia lainmuutoksen kohteille ole juuri arvioitu. Vaikutusarvioista ei käy ilmi esityksen keskeiset vaikutukset, miten vaikutuksia on arvioitu tai mitä tietolähteitä arvioinnissa on käytetty. Joitakin yhteiskunnallisia vaikutuksia on kuitenkin tunnistettu. Esitysluonnoksesta ei käy selkeästi ilmi, mitkä ehdotetuista muutoksista ovat yhteiskunnallisesta näkökulmasta olennaisia. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulee arvioida vaikutukset lainmuutoksen kohteille ja kuvata olennaisimmat muutokset nykytilaan nähden.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että vaalikampanjalle 1500 euron (kuntavaaleissa 800 euron) ja sitä suuremman lainan antaneiden nimi tulisi julkistaa. Aiempi käytäntö on mahdollistanut merkittävien rahoittajien piilottamisen julkisuudelta. **Arviointineuvosto kiinnittää huomiota**, että esitysluonnoksessa ei käsitellä ehdotettujen muutosten vaikutuksia vaaliehdokkasiin. Onko mahdollista, että lainanantajien nimien julkistaminen, pois lukien luottolaitokset, voisi vähentää halukkuutta lainan antamiseen ja siten kasvattaa vaaliehdokkaiden omarahoitusosuutta? Millaisiin vaaliehdokkasiin muutos todennäköisesti vaikuttaa eniten?

Arviointineuvosto katsoo, että esityksessä tulee kuvata, mitä vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla voisi olla yrityksiin tai yhteisöihin, jotka rahoittavat vaaliehdokkaita tai heidän tukiryhmiään. Voiko esitys vähentää yritysten tai yhteisöjen kannustimia vaaliehdokkaiden tukemiseen?

Esitysluonnoksen perusteella jää hieman epäselväksi vaikutukset viranomaisiin. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulee käsitellä mahdollisia viranomaisvaikutuksia, vaikka asiaa on sivuttu esitysluonnoksen lausuntopalautetta koskevassa osiossa.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta koskevasta hallituksen esityksestä (hankenumero: OM069:00/2023), jonka oikeusministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 27.9.2024. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 10. lokakuuta 2024

Leila Kostainen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja

Essi Römpötti

Erityisasiantuntija, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001

Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäsehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.